

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

KİTAP İNCELEMESİ

Vamık D. VOLKAN, Kıbrıs: Savaş ve Uyum Çatışma İçindeki İki Etnik Grubun Psikanalitik Tarihi

Kenan ŞAHİN

Doktora Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Kıbrıs: Savaş ve Uyum Çatışma İçindeki İki Etnik Grubun Psikanalitik Tarihi

Vamık D. VOLKAN

Çeviren: Berna Kılınçer, İstanbul: Everest Yayınları, 2008, 227 sayfa.
ISBN:9789752894990

Hazırlayan: Kenan ŞAHİN*

Kıbrıs sorunu, 1950'li yıllardan günümüze değin varlığını sürdürmektedir. Bu yönüyle uzun süre Türk dış politikasını meşgul etmiştir. Bununla birlikte özellikle son dönemde Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerinde de zaman zaman bir engel olmaya devam etmektedir. Kıbrıs, hâlâ ikiye bölünmüş durumda ve siyasi bir çözümü bekleyerek belirsizliğini korumaktadır. Günümüze kadar gelen süreçte Uluslararası İlişkiler disipliniyle uğraşanların, tarihçilerin, sosyologların bu soruna ve adada yaşanan gelişmelere yönelik gereken ilgiyi gösterdikleri söylenebilir. Konuyla ilgili oluşmuş hacimli bir literatür de bunu kanıtlar niteliktedir. Bu literatür, genelde sorunun çözümüne yönelik çeşitli yaklaşımlar üzerinde yoğunlaşmakta ve olaylara tarihsel bir çevreden bakılan analizleri kapsamaktadır. Konuya ilişkin ideolojik ve manipülatif değerlendirmelerin bolca yer aldığı da görülmektedir. Bunlara karşın Kıbrıs'ta yaşayan toplulukların kimlik ve aidiyet duyguları, yaşananların bu topluluklar üzerindeki psikolojik etkileri ve bir arada yaşamın ortaya çıkardığı durumların psikolojisi bakımından yapılan bir analiz olması nedeniyle Prof. Dr. Vamık D. Volkan'ın çalışması ayrı bir yerde durmaktadır. Başka bir ifadeyle Kıbrıslı Türkler ve Rumlar arasındaki ilişkilerinin psikolojik anlatımı ve yorumu Kıbrıs'la ilgili çalışmalar açısından bu esere özgünlük kazandırmaktadır.

Prof. Volkan'ın akademik arka planına bakıldığında psikanaliz ve psikoterapi alanında çok sayıda çalışması bulunan dünyaca tanınmış bir isim olduğu görülür. Bu özellik yanında Kıbrıs-Lefkoşa doğumlu olan Volkan'ın kendi doğduğu topraklarla ilgili yaptığı bu çalışma, tanıdığı/bildiği bir alana yönelik iyi bir okuma ve yorumlama yapabilme konforu sunmaktadır. Nitekim eserin önsözünü kaleme alan Harvard Tıp Fakültesi Cambridge Hastanesi Psikiyatri Anabilim Dalı Profesörü John E. Mack, yazarın Türk-Kıbrıs kökeni nedeniyle Kıbrıs üzerine yapılacak bir araştırma için avantajlı olduğunun altını çizmektedir. Mack'a göre "yazarın gerek Türk gerekse Rum boyutundaki siyasi ve kültürel tarihine bütün ayrıntılarıyla hâkim olması, Kıbrıs'ta çatışma içindeki iki etnik grubun psikolojisini inceleme" açısından Volkan'a geniş bir perspektif sunmaktadır.

Volkan, kitabın yazılma fikrinin, 1968'de adaya yaptığı ziyarette her iki topluma yönelik olarak gözlemlediklerinin etkisiyle geliştiğini belirtmektedir. Bunun dışında yazarı böyle bir çalışmaya iten nedenlerin başında, yazarın okul dönemlerinden arkadaşısı olan Erol'un Kıbrıs'ta yaşanan gerilim sonucunda hayatını kaybetmesinin kendisi üzerinde bı-

* Doktora Öğrencisi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
E-posta: kenaninfo@yahoo.com.

raktığı etki gelmektedir. Volkan'ın 1968'de adaya yapılan ilk ziyaretten sonra 1973 ve 1977 yıllarında yaptığı diğer yolculuklar eserin olgunlaşmasını sağlamıştır.

İlk olarak 1979 yılında *Cyprus: War and Adaptation: A Psychoanalytic History of Two Ethnic Groups in Conflict* adıyla İngilizce olarak basılmış olan kitabın Türkçe çevirisi ancak 2008'de gerçekleşebilmiştir. İngilizce baskısı sekiz bölümden oluşmaktayken Türkçe olarak yayınlanan kitaba yine aynı yıl içerisinde yazılmış yeni bir bölüm daha eklenmiştir. Aradan geçen zaman da hesaba katıldığında güncelle dair tespitlere ihtiyaç duyulduğu izlenmektedir. Nitekim Türkçe baskıda eklenen son bölüm, yazarın daha önce yazdıklarına dair genel bir değerlendirmesini ve Kıbrıs'ın gelinen aşamadaki durumu üzerinde tespitlerini içermektedir.

Eserin altyapısını Kıbrıs'ta etnik gruplar arasında düşmanlığın patlak verdiği 1963 Noel'inden Türk kuvvetlerinin Kıbrıs'ın kuzey kesimini ele geçirmelerinden (1974) üç buçuk yıl sonrasına, 1978'in ilk aylarına kadar meydana gelen olaylar oluşturmaktadır. Bu kapsamda esas olarak Kıbrıs'ta 1963–1978 arasındaki döneme ait yaşananlar üzerine odaklanılmaktadır.

Yazar, öncelikle ilk bölümde Kıbrıs sorununun tarihsel boyutunu anlattıktan sonra kendi deyimiyle iki etnik grubun birbirini ikiz görüntüler olarak görmekte direterek nasıl birbirine karşı “kötü” tanımlarının alıcısı haline geldiğini incelemeye çalışmaktadır. Kitabın sonraki bölümleri üzerinde de etkili olacak bu düşünce, eserin esas inceleme amacını oluşturmaktadır. Bunun yanında yazar, bu bölümde düşman iki toplum arasındaki psikolojik ilişkilerin tarihi olaylara nasıl karıştıklarını da anlatma çabasıdır. Mevcut Kıbrıs sorununu, 1931'de İngiliz valinin konağının *Enosis* (Yunanistan'la birleşme) davasına bağlı Kıbrıslı Rumlar tarafından yakılmasıyla başlatan yazar, bu bölümde Kıbrıs tarihini ilk çağlardan başlayarak 1975'e kadar geçen süre zarfında anlatmaktadır.

İkinci bölümde siyasi kaynaklı gerginliğin araştırılmasında Kıbrıs'ın bir laboratuvar olarak kullanılabileceğinin altını çizen Volkan, Coulombis ve Georgiades'e atıfla uluslararası ilişkiler araştırmacıları için ada hakkında bir tespite yer vermektedir. Coulombis ve Georgiades'e göre Kıbrıs “uluslararası sistem ve alt sistemlerde, jeopolitik ve güç dengesinin etkilerini gösteren canlı ve süregelen bir örnek” olarak ele alınmalıdır. Büyük güçler, yani Yunanistan ve Türkiye ile Kıbrıslı Rumlarla Kıbrıslı Türkler arasındaki çatışmalar araştırmacıya birbiriyle örtüşen etkileşim çemberleri sunduğundan, ada bir çatışmanın yönetimi ve çözümünü anlamak ve aynı zamanda bir ulusun kurulması süreçlerini araştırmak için yoğun veri sunan bir bölge haline gelmektedir. Ayrıca bu bölümde yazar biri psikiyatr biri psikolog iki Amerikalı araştırmacının adada yaptığı bir araştırmanın/mülakatın ayrıntılarına da yer vererek iki etnik grubun temel algılayış yapıları hakkında bir takım çıkarımlarda bulunmaktadır. Bunu yaparken iki araştırmacının test sonuçlarını tamamen kesin veriler olarak düşünmemektedir.

Kitabın üçüncü bölümü “Kıbrıslı Türkler Kimlerdir?” başlığıyla Türk tarihinden başlayarak adadaki Türklerin yerleşimleri konusunda geniş detaylar vermektedir. Bu bölümün ana konusunu Türk aile yapısına yönelik yazarın yaptığı tespitler ve özellikle de “Türk aile yapısında çocuk geliştirme anlayışı” oluşturmaktadır. Geleneksel Türk aile yapı-

sının içeriği ve çocuk yetiştirme uygulamaları yanında Yunan aile yapısının nasıl şekillendiğine de kısaca yer verilmektedir. Yazar, Türk aile yapısını anlatılırken çocukların geniş ailede yetiştirme ortamı, Türklerin günlük yaşam ya da resmi işler ve trafik gibi sosyal hayatla ilgili konularda takındıkları tavrın yanı sıra Türk kültüründe bulunan bebek kundaklama, sünnet törenleri, evlenmeler benzeri ritüellerin dışarıya yansımaları ve anlamları üzerinde durmaktadır. Yunan aile yapısı anlatılırken yazar, Skinner adlı psikiyatrin gözlemlerinden (1966) edindiği bilgileri ortaya koyarak Türkler ve Yunanlılar arasında bir mukayeseli değerlendirilmede bulunmakta ve aradaki benzerliklere vurgu yapmaktadır.

Volkan, dördüncü bölümde Kıbrıslı Türklerin 1963 yılından sonra adada Rumlar tarafından kuşatılmış bir bölgede sürdürdükleri hayatın psikolojik yansımalarını aktarmaktadır. Bu dönemde kapalı bir bölgede yaşayan Kıbrıslı Türklerle Rumlar arasında görünmez bir psikolojik duvarın oluştuğu ve adaya Türk müdahalesi yapılanaya kadar geçen 11 yıllık dönem boyunca Kıbrıs Türk toplumunun bir travma altında yaşadığı belirtilmektedir.

Beşinci bölümde, 1974'te yapılan Kıbrıs Barış Harekati'nin Kıbrıslı Türkler ve Rumlar arasında nasıl bir değişikliğe yol açtığına betimlemesi yapılmaktadır. Savaş olgusunu daha derinden ele alan yazar, bu bölümde savaşın psikanalitik açıdan anlamı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Esas olarak vurgulanmak istenen 1974'teki Türk müdahalesinin Kıbrıslı Türklerin kuşatılmışlıktan kurtulması açısından taşıdığı önemdir.

Adadaki iki toplumun 1974 sonrası dönemdeki algılayışlarını konu alan altıncı bölümde, Kıbrıslı Türkler arasında yas tutma ve Türk yönetimi altındaki Rumların davranış kalıpları üzerinde durulmaktadır. Savaş ertesindeki ilk yılları irdeleyen yazar, temelde karşılıklı olarak iki etnik grubun birbirinden "arınma" ihtiyacı içinde olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda Kıbrıslı Türklerin, müdahale ertesinde Rumlardan arta kalan ve onları çağrıştıran bir nesne olan kumaşları yakmalarının arka planında ayrılmanın gerçekleştiğini kanıtlama gibi bir çabanın yattığına dikkati çekmektedir. "Yaşayan Anıtlar" olarak adlandırılan yedinci bölümde, etnik grupların kimliklerine yönelik tehditlerin yansımalarının anıtlara yatırılması üzerinde durulmaktadır.

Kitapta yer alan son bölüme, daha önce de belirtildiği gibi önceki baskıya yönelik genel ve güncel bir değerlendirmeyi içermektedir. Bu bölümde Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı Türklerin yaşadıkları travmalardan yeniden ve bir bütün olarak bahsedilmektedir. Yazar, 1963–1971 arasında Kıbrıslı Türklerin abluka altında yaşamasının Kıbrıslı Türklerde; 1974 müdahalesinin ise Rumlarda travmaya yol açtığı iddiasındadır. Uluslararası kamuoyunun Rum destekli bakış açısı ve psikolojik dayatmalarından da yakınan yazar, Kıbrıslı Türklerin izolasyon, ambargo ve tanınmayan kimliklerinden dolayı nasıl bir psikoloji içinde bulduklarını anlatmaya çalışmaktadır. Ayrıca bu bölümde Kıbrıslı Türklerin gençlerine Kıbrıs tarihinin unutturulduğu/bir nevi silindiği konusunda tespitlerde de bulunmaktadır. Volkan, Amerika ve Avrupa tarafından sorunun çözümüne yönelik olarak resmi ve gayri resmi çabalarda dile getirilen "Kıbrıslılık" adı altında geniş bir grup ya da ulus yaratılması düşüncesiyle aslında Kıbrıs tarihinin bir bölümünün silinmeye çalışıldığını iddia etmektedir. Yazara göre psikolojik bir bakış açısından Kıbrıslı Rumlar ile Kıbrıslı

Türklerin ortak bir kimlik altında buluşması bir hayalden başka bir şey değildir. Volkan'ın sorunun çözümüne yönelik önerisi, "Kıbrıslılık" gibi aldatıcı bir kavramdan uzaklaşmak ve Kıbrıs sorununun çözümüne, geniş grup kimliklerini bozmadan iki tarafı eşit olarak bir araya getirme şeklinde yaklaşmak yönündedir.

Kıbrıs', Türkler ve Rumların birlikte yaşayabileceği son yer olarak işaret eden Volkan, Kıbrıs'ta tarihi sürecin unutulmaması gerektiğini ve bu sürecin tüm Kıbrıslı Türk gençler tarafından bilinmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu bağlamda Kıbrıslı Türklerin geçmişlerini bilmeleri halinde Rumlarla gerçekçi ve kalıcı bir barışın yapılabileceğini vurgulamaktadır. Geçmişini bilmek demek Rumlarla barış yapmamak anlamına gelmemektedir. Sonuçta adadaki her iki toplumun yakın yönleri barış için birleştirici bir rol üstlenecektir.